

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לקבלת גליון שבועי במייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com)  
כל הזכויות שמורות ©

מס' גליון תג

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"  
מאת: יצחק בירך דסקל, טל: 052-7611435

### בס"ד חג הסוכות תשפ"א

### פרשת אמור פיסקא ק - קו

אתו: (מב) בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֹשְׁבֵי  
בְּסֶכֶת: (מג) לְמַעַן יִדְעוּ דַרְתֵּיכֶם כִּי בְּסֶכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי  
יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (מד) וַיְדַבֵּר  
מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

פסקאות: ק - קו



[ק]

(כג, לח) מַלְבֵּד שֶׁבַת ה' וּמַלְבֵּד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמַלְבֵּד כָּל נְדָרֵיכֶם  
וּמַלְבֵּד כָּל נְדָבְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַה':

מדוע כתוב "ומלביד כל נדריכם ומלביד כל נדבותיכם", ועוד, שמפסיק בין מתנה  
למתנה

(כג, לח) מַלְבֵּד שֶׁבַת ה' וּמַלְבֵּד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמַלְבֵּד כָּל נְדָרֵיכֶם כּו'  
נדבותיכם אשר תתנו לה'<sup>1</sup>. הזרות מבואר, שהיה למכתב ומלביד

הוא שאומר הרי זו. ומקשה הש"ס, מאי שנא נדר דלא ראוי לנדר שמא יבוא  
לידי תקלה, שלא יביא את נדרו בזמן ויעבור על כל תאחר, גם אם מקדיש  
בהמה לנדבה יכול לבוא לידי תקלה, שישתמש בבהמה שנדב לה לצורך  
חולין וימעול. ומתריך הש"ס, שבנדבה יכול לעשות כהלל שלא יבוא לידי  
תקלה, "דחניא אמרו על הילל הזקן שלא מעל אדם בעולתו כל ימיו, מביאה  
כשהיא חולין לעזרה ומקדישה, וסומך עליה ושוחטה". אבל בנדר יש חשש  
שיבוא לידי תקלה של איסור כל תאחר. והנה לפי זה, גם הנודר צריך להזהר  
שלא ישתמש בבהמת קדשים לחולין ולהקדישה לנדרו בעזרה.

ועל פי זה מבואר הכל. דבא הכתוב ללמד איך לנדר ואיך לנדוב, לפיכך  
כתוב שאת הנדרים והנדבות יתנו לה', דהיינו, שיהא תיכף ברשות ה'  
להקריבה, וזה הפירוש "ומלביד כל נדריכם ומלביד כל נדבותיכם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ

### פרשת חג הסוכות

ויקרא כג, לג-מד (לג) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (לד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי  
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת  
שִׁבְעַת יָמִים לַה': (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלֶאכֶת  
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (לו) שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אֵשֶׁה לַה' בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי  
מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה לַה' עֲצֵרֶת הוּא כָּל מְלֶאכֶת  
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי  
קֹדֶשׁ לְהִקְרִיב אֵשֶׁה לַה' עֲלֵה וּמְנַחֵה זָבַח וּנְסֻכִּים דַּבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ:  
(לח) מַלְבֵּד שֶׁבַת ה' וּמַלְבֵּד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמַלְבֵּד כָּל נְדָרֵיכֶם וּמַלְבֵּד  
כָּל נְדָבְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַה': (לט) אַךְ בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ  
הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ תִּחְגְּלוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים  
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁבַתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁבַתוֹן: (מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם  
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפַּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נַחַל  
וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: (מא) וְחִגַּתֶם אֹתוֹ חַג לַה'  
שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׁנָּה חֲקַת עוֹלָם לְדַרְתֵּיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תִּחְגְּלוּ

<sup>1</sup> [ק] (כג, לח) "מַלְבֵּד שֶׁבַת ה' וּמַלְבֵּד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמַלְבֵּד כָּל נְדָרֵיכֶם וּמַלְבֵּד  
כָּל נְדָבְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַה'" ע"כ. ויש לדקדק: א. כיון דכתיב מלביד  
מתנותיכם, זה כולל נדרים ונדבות, ודי לכתוב מלביד מתנותיכם אשר תתנו  
לה'. ב. כיון דאשר תתנו לה' עולה על מתנותיכם, היה לכתוב אשר תתנו  
לה' סמוך למתנותיכם, ולא להפסיק בנדרים ונדבות.

ומבאר המשך חכמה על פי הא דאמר רבי מאיר בנדרים (ט, א), על הכתוב  
בקהלת (ד, ה) "טוב אֲשֶׁר לֹא תִדָּר מִשְׁתַּדּוּר וְלֹא תִשְׁלַם", שהכתוב עולה על  
הכתוב לפני כן (פסוק ג) "כִּפְאֲשֶׁר תִּדָּר לְאֱלֹהִים אַל תִּאָּחַר לְשַׁלְּמוֹ כִּי אֵין  
חֲפִץ בְּפִסְלִים אֶת אֲשֶׁר תִּדָּר שְׁלָם", ואומר, שטוב מזה ומזה שאינו נודר כל  
עיקר.

ומבאר הש"ס, שנדבה מותר, שנדר הוא שאומר הרי עלי להביא נדר, ונדבה

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[קא]

(כג, לט) אַךְ בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפֵּכְם אֶת תְּבוּאֵת הָאָרֶץ תַּחְגּוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוֹן:

מדוע כתבה תורה "באוספכם". ועוד קשה, מדוע ב' פעמים כתבה זאת התורה

(כג, לט) באספכם את תבואת הארץ כו'. בתורת כהנים (פרק טו סעיף ז) יכול באסיפת כל הפירות תלמוד לומר כו' מגרנד ולא כל

הסוכות יחול בזמן שאוספים את רוב התבואה, דלשון באספכם משמע גם כל התבואה, ולשון מגרונך ומיקבך משמע מיעוט, לכן כתבה תורה ב' פעמים, ללמד שהוא בזמן רוב תבואה, דרובו ככולו. אבל אם היה כתוב רק באספכם, הייתי מפרש אפילו מעט אסיפה, או הייתי מפרש "כל" אסיפה, ובא הכתוב ב' ראה לגלות שיהיה רוב, דאם לא כן, למה כתוב ב' ראה עוד פעם בזמן אסיפה.

ולפי זה יש להקשות, על הא דאיתא בראש השנה (ז, א), דאיתא שם, מנלן שניסן ראש חודשים, ואמרו, מדכתיב הכא שבחודש השביעי, הוא זמן אסיפת התבואה, והוא חודש תשרי, שמע מינא שניסן חודש הראשון. ומקשה הש"ס דלמא ניסן הוא באייר, וחודש השביעי הוא מר חשוון, ומתריך דבחוון אין כבר אסיף ומקרא מוכח שצריך להיות בזמן שעושים אסיפה, לכן בהכרח הוא תשרי. ומקשה הש"ס, אולי חודש השביעי הוא באלול, שיש בו כבר קצת אסיפה, ולפי זה ניסן יהיה באדר, ומתריך הש"ס, דלשון הכתוב באוספכם מתבואת הארץ, משמע לפחות אסיפה של רוב תבואה, ובחודש אלול אוספים רק מקצת תבואה. ומקשה הש"ס, וכי משמעות הלשון "באספכם" מוכח שהוא "רוב", אולי גם מעט אסיפה נקרא "באספכם", וחודש השביעי יהיה בחודש אלול, וניסן הוא באדר. והש"ס אינו מוצא תירוץ לתמיה זו, ודורש דרשה אחרת ממקום אחר, שניסן הוא חודש הראשון.

והשתא יש לתמוה טובא, הא באמת כתוב בתורה רוב אסיפה כיון שכתוב פעמיים שיהיה חג הסוכות בזמן אסיפה, כמו שמבאר בתורת כהנים, ואיך דוחה הש"ס דרשה זאת כנגד דברי התורת כהנים.

ומיישב המשך חכמה, דהנה אמרו בסנהדרין (פו, א) דסתם ספרא רבי יהודה, ורק רבי יהודה יכול לדרוש רוב אסיף מהסתירה של המקראות, כפי שיבואר להלן.

מתנותיכם אשר תתנו לה', וסמך זה אצל נדבותיכם. ויתכן, כי כוון להך דאמר רבי מאיר בנדריים פרק קמא דף ט, א טוב מזה שאינו נודר כל עיקר, מאי שנא נודר דלא כו', נדבה נמי לא, דילמא אתי בה לידי תקלה, כהלל הזקן, דתניא כו' מביאה חולין לעזרה ומקדישה. וזה שלימד אותנו, איך לנודר ואיך לנדוב, אשר תתנו לה', שיהא תיכף ברשות השם להקרבה. ודו"ק<sup>2</sup>.



לה", לכן כתבה תורה גם נדריים וגם נדבות, ללמד הן על נדריים והן על נדבות, ולא די לכתוב סתם על מתנות, ולכן הפסיקה תורה בנדריים ונדבות ממתנותיכם, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

<sup>2</sup> תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע כתוב "ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבותיכם", ועוד, שמפסיק בין מתנה למתנה. והביאור בזה, דהתורה באה ללמדנו, שכשנודר או נודב, יקדיש בעזרה ומיד יתן לה', כדי שלא יהיה לו תקלה וישתמש בבהמה לצורכו, וימעול בהקדש, לכן כתוב שהנדריים והנדבות יתן לה', היינו מיד, בלא הפסק.



[קא]

<sup>3</sup> [קא] (כג, לט) "אַךְ בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפֵּכְם אֶת תְּבוּאֵת הָאָרֶץ תַּחְגּוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוֹן" ע"כ. יש לדקדק, כיון שכתוב מתי יהיה חג הסוכות, דהיינו בחודש השביעי בחמשה עשר יום לחודש, מדוע כתבה תורה "בְּאַסְפֵּכְם אֶת תְּבוּאֵת הָאָרֶץ", מה הנפקא מינא מזה. ובספרא (אמור פרשה יב, פרק טו, פסקא ז) דרשו בזה, וז"ל "יכול באסיפת כל הפירות, תלמוד לומר (דברים טז, יג) באספך מגרונך מיקבך, מגרונך ולא כל גורנך, מיקבך ולא כל יקבך. אי באספך מגרונך ומיקבך, יכול מקצתם, תלמוד לומר (ויקרא כג, לט) באספכם את תבואת הארץ, כיצד, השתדל לעבר את השנה, שתעשה את החג ברוב אסיפת כל הפירות" ע"כ.

הנה הוקשה לתורת כהנים, מדוע כתבה תורה ב' פעמים שזמן חג הסוכות יהיה באסיפת התבואה, ומתריך, שבא ללמד שיעברו את השנה כדי שחג

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

הך דדריש רבי יוחנן הך קרא (דברים טז, יג) דבאספך מגרונך ומיקבך, על פסולת גורן ויקב, וכמו שכתבו תוס' סוכה לו, ב (ד"ה רבי יהודה), אבל לדין איצטריך קרא להך דדריש רבי יוחנן, דבפסולת גורן ויקב מסככין, ואם כן לא כתיבא רוב אסיף, ומגרונך דריש, ולא גורן עצמו. ודו"ק<sup>4</sup>.



[נדע דרבינו מפרש את פשט התורה כהנים בדרך זו שביארנו, דלשון באספכם משמע גם מיעוט אסיפה, וגם משמע כל אסיפה, ורק מחמת יתור קרא דרשו דאספכם הואלרוב. אבל בקרבן אהרן מפרש דלשון באספכם גופיה משמע כל האסיפה, ולשון מגרונך ומיקבך משמע מיעוט, וכדי ליישב הסתירה אמרו בתורת כהנים שיהיה ברוב אסיפה, שרובו כולו. ולפי ביאורו אין לתרץ מה שכתב רבינו, דהרי סתם לשון באספכם משמע כולו, ואיך מקשה הש"ס דאולי משמעו מיעוט. ושיטת רבינו בביאור הספרא הוא מוכח מתוך קושיית הש"ס, שלשון באספכם משמע גם מיעוט, ועל כורחך דמחמת יתור לשון בלבד דרשו רוב בתורת כהנים, וכמו שביארנו בסיעתא דשמיא].

<sup>4</sup> תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע כתבה תורה באוספכם. ועוד קשה, מדוע ב' פעמים כתבה זאת התורה, כאן ובפרשת ראה, באספך מגרונך ומיקבך. והביאור בזה, לפי חכמים שסכך אינו צריך להיות מארבע מינים שבלולב, בפ' ראה כתוב באוספך מגרונך ומיקבך, ללמד שסכך יהיה מפסולת גורן ויקב, שאינו בעלי חיים, ושהוא תלוש, ואינו מקבל טומאה. וכאן כתוב באספך, ללמד שיעברו את השנה כדי שיהיה חג הסוכות בזמן אסיפה. ולרבי יהודה שסכך הוא רק מארבע מינים שבלולב, גם הכתוב בפ' ראה בא ללמד שחג הסוכות יהיה בזמן אסיפה, וכתבה תורה ב' פעמים, ללמד שיהיה בזמן "רוב" אסיפה, דמגרונך ויקבך משמע מיעוט, ובאוספך משמע גם כל אסיפה, ומכאן שיהיה חג הסוכות בזמן רוב אסיפה, דרובו כולו.



[קב]

גרנך כו', יכול אפילו מקצתם כו' כיצד ברוב אסיפת כל הפירות. לפי זה תמיה טובה מה דקאמר בראש השנה דף ז, א איזהו חודש שיש בו אסיפה כו' בעינא רוב אסיף כו' מידי רוב אסיף כתיב, והא כתיבא, כדדריש בתורת כהנים. אולם אחר העיון התבוננתי, דסתם ספרא רבי יהודה (סנהדרין פו, א), ואיהו סובר, דאין מסככין אלא מארבעת מינים (סוכה לו, ב), ועל כורחך דלית ליה

דהנה בסוכה (יב, א) אמרו, מנלן שסכך אינו אלא מדבר שאינו בעלי חיים ושאינו מקבל טומאה, דכתיב (דברים טז, יג) "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באספך מגרונך ומיקבך", וקשה מה בא הכתוב להשמיעין "באספך מגרונך ומיקבך", אלא שבא ללמד, שסכך תעשה ממה שאתה אוסף מהגורן ומהיקב, דהיינו קש וזמורות ענפים, שאינם בעלי חיים ואינם מקבלים טומאה. ומקשה הש"ס, אולי הכוונה שיש לסכך בגורן עצמו, דהיינו בחטים, שהם דבר מאכל ומקבל טומאה, וכן לסכך ביינן עצמו כשהוא קרוש, והוא משקה שמקבל טומאה, ומנלן שאסור לסכך בדבר המקבל טומאה. ומתרץ רב אשי, דכיון שכתוב "מגרונך" "מיקבך", ולא כתוב "גורונך" "יקבך", משמע שיש לסכך בדבר שאתה נוטל "מ"הגורן, ולא בגורן עצמו, וכן דבר שאתה נוטל "מ"היקב, ולא ביקב עצמו.

ולפי זה אין פסוק מיותר, דהא דכתיב כאן "באספכם את תבואת הארץ", בא ללמד על זמן חג הסוכות, והא דכתיב באספך מגרונך ומיקבך לא בא ללמד על זמן חג הסוכות, אלא בא ללמד על הסכך ממה עושים אותו, וכיון שאין מקרא מיותר אפשר לפרש "באספכם" על מיעוט אסיפה.

אבל בתורת כהנים דדרשו על רוב אסיפה, כיון שהיה לתורת כהנים מקרא מיותר, דסתם תורת כהנים רבי יהודה היא, ורבי יהודה סובר בסוכה (לו, ב) דאין לסכך סוכה אלא מארבעה מינים בלבד, ולפי זה על כורחך אינו דורש "באספך מגרונך ומיקבך" על סכך, דגורן ויקב אינו מארבע מינים שבלולב, וכן כתבו התוס' בסוכה (שם, ד"ה רבי יהודה), ולפי זה על כורחך רבי יהודה דורש את הכתוב בפ' ראה, דבא ללמד מתי יהיה חג הסוכות, ואם כן יש קרא מיותר, דב' פעמים כתבה תורה שחג הסוכות יהיה בזמן אסיפה, לפיכך בהכרח בא ללמד על רוב אסיפה, אבל הש"ס שמקשה מנלן דבאספכם משמע רוב אסיפה, אולי הוא מיעוט, אינו סובר כרבי יהודה, ודורש קרא דמגרונך ויקבך לסכך ולא לזמן חג הסוכות, וממילא אין מקרא מיותר, ולשון "באספך" יכול להתפרש מיעוט אסיפה, ומיושב הכל בסיעתא דשמיא.

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

מעשרים. והגם כי שני המעשרות אינם שוים, שמעשר שני מהמותר, זה משלים הלקט. לזה מורה, שמפרי הארץ, הרביעי, שנתחלק לעניים וללויים ולכהנים, הוא מרכז המטרה בכל עמל אדם לפיהו, והרביעי הוא קודש הילולים. ולכן מכל הארבעה מינים, הפרי אינו רק האתרוג, שהוא רק חלק רביעי, ולזה תשמחו, שזכיתם לחלק לעניים ולקיים מצוה זו.



[קג]

(ויקרא כג, מא) וְחִגַּתְּם אֹתוֹ חֵג לַה' שְׁבַעַת יָמִים בְּשָׁנָה חֻקַּת עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגֹגוּ אֹתוֹ:

הטעם שכתוב שבעה ימים "בשנה", לרמז שאין השבעה ימים רצופים, שבשבת אין קרבן חגיגה. ולא כתוב בחודש האסיף, כיון שחג הסוכות יכול לחול שלא בתקופת תשרי, ומא"כ פסח, ולכן כתיב ביה למועד חודש האביב, כי מעברין על תקופת ניסן. (מא) וחגתם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה. לפי דברי ר' יהודה

והנה מעשר ראשון הוא עשירית. [ואף על פי שהוא עשירית ממה שנשאר לאחר שהופחת אחד משישים תרומה גדולה, נראה, שגם על זה הלקט משלים כדלהלן, ולא האריך המשך חכמה לבאר זאת, כי נכלל במה שכתב להלן]. וכשנוסף מעשר עני או מעשר שני, הוא חמישית ממה שגדל בשדהו. ואף על פי ששיעור מעשר עני או שני אינו עשירית ממה שגדל בשדהו, שהרי שמעשר שני הוא עשירית ממה שנותר לאחר הפרשת מעשר ראשון, מכל מקום, יש להוסיף לזה הלקט משלים לחסר זה [ומה שהקשה המשך חכמה דוקא ממעשר עני ולא ממעשר שני, לאו בדוקא הוא, וחד נקט] שעולה חמישית. והשתא נוסף לזה אחד מעשרים של ביכורים פאה ותרומה, שעולה הכל בסך רביעית מהגדל בשדהו, כפי שנתבאר, שעשירית היא ההפרש בין חומש לרביע.



<sup>6</sup> תוכן דבריו, דבא ליישב הא דכתיב "שְׁבַעַת יָמִים בְּשָׁנָה" ולא כתוב בחג אחר לשון בשנה. ומבאר על פי מה דאמרו (פסחים ע, ב) מנין שקרבן חגיגה אינו דוחה שבת, וז"ל "ורבנן מאי טעמא לא דחי שבת, הא ודאי קרבן ציבור הוא, אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בן ספרא, אמר קרא וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה, שבעה, שמונה הוו, אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה

[קב]

ויקרא (כג, מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

הטעם שמתוך ארבעת המינים, רק האתרוג הוא פרי ראוי לאכילה, לרמז, שהרביע שנותנים לכהנים לויים ועניים משדהו – מעשר ראשון, מעשר שני ועני, ביכורים, פאה, תרומה ולקט, שסך הכל הוא רביע ממשדהו - הוא העיקר בכל עמל האדם, שנותן לשומרי הדת והעניים. ועל זה, "ושמחתם לפני ה'", שזיכתם לתת להם.

(מ) ולקחתם לכם וכו' פרי עץ הדור. יתכן<sup>5</sup> עוד דמרמז דמכל האוסף והעמל שיגעו וזרעו וחרשו וקצרו וכו', העיקר מזה הוא הניתן לשומרי הדת והעניים, המה הכהנים והלויים והעניים. כי מעשר ראשון ומעשר עני או מעשר שני, והביכורים והפאה והתרומה שהן כל אחד, אחד מששים, ובכללם הם אחד מעשרים, שהוא הנוסף מחלק רביעי על חלק חמישי, שעודפו הוא חלק אחד

<sup>5</sup> תוכן דבריו דבא ליישב בדרך רמז מדוע מכל ארבעת המינים, שלושה אינם ראויים לאכילה והפרי הראוי לאכילה הוא רק האתרוג, [שהרי הלולב, אף על פי שבא מעץ הנותן פירות, מכל מקום, כפות תמרים אינם ראויים לאכילה]. ומבאר, שכיון שסך כל מה שחייבה תורה לתת לכהנים לויים ולעניים ממה שזרע וגדל בחצירו הוא רביע, כפי שיבואר להלן, לפיכך אמרה תורה שאחד מארבעת המינים יהיה אתרוג, שהוא פרי הראוי לאכילה, שמפירות בלבד נותנים לכהנים ללויים ולעניים, לרמז, שהרביע הניתן לכהנים לויים וענים, הוא מרכז המטרה בכל עמל אדם לפיהו, והרביעי הוא קודש הילולים, ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שזכיתם לחלק לעניים ולקיים מצוה זו. לפיכך חלק הרביעי הוא המובחר מכל ארבעת המינים.

והחשובין שסך הכל הוא רביע, הוא כדלהלן, דהנה נתינה הראוייה מביכורים הוא אחד משישים (ירושלמי ביכורים ג, א. רמב"ם ביכורים ב, יז), וכן פאה (ירושלמי שם. רמב"ם א, טו). וכן בתרומה, הפחות בנתינה הוא אחד משישים, כדתנן בתרומות (ד, ג. רמב"ם תרומות, ג, ב). וכשתצרף שלוש פעמים אחד משישים, עולה אחד מעשרים [שאם השלם מחולק לשישים חלקים, ואתה נוטל שלושה חלקים של אחד משישים, יש בידך אחד מעשרים, שאם תחלק את השלם לעשרים חלקים, יהיה חלק אחד ממנו, כשיעור שלושה חלקים של אחד משישים].

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה



[קד]

(ויקרא כג, מב) בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאָרֶץ בְּיִשְׂרָאֵל

יִשְׁבּוּ בַּסֶּכֶת:

סוכה היא מצוה נגד הטבע - שרוצה לנוח לאחר עמל הקיץ - ובאה לזכר את החומר. לכן מצותה קדושה, ועצי סוכה קדושים, וצריכה הכנה, ופסול בה מן העשוי. משא"כ ד' מינים הוא מנהג האומות לשמוח בסיום הקציר, אלא שהיא מצוה בחוקי הטבע, לכן אינם קדושים, ואינם צריכים הכנה.

(מב) בסכת תשבו וכו'. התורה האלקית<sup>9</sup>, יש בה מצוות שהם

"שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה", ולא בחודש לרמז על זה.



<sup>9</sup> תוכן דבריו, דבא ליישב ולבאר: א. דתניא (סוכה ט, א) "תניא רבי יהודה בן בתירה אומר, כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה', מה חג לה' אף סוכה לה'" ע"כ. והדבר צריך ביאור, מדוע חל שם שמים על סוכה, מה שלא מצינו בשום תשמיש מצוה. ב. אם הוא מיוחד לחג הסוכות, אם כן מדוע ד' מינים אין שם שמים חל עליהם, ועל לולב אמרו רק שהוקצה למצותו ולא אמרו שחל עליו שם שמים. ג. מדוע בסוכה יש פסול של תעשה ולא מן העשוי, וצריך לעשות הסוכה לשם צל לבית הלל (סוכה ט, א), ולבית שמאי צריך לשם חג (שם), וארבעה מינים כשרים אפילו אינו אגוד, שלא עשה הכנה (יא, ב. לרבנן דהלכה כווייהו) ואין פסול של תעשה ולא מן העשוי, ואם ליקט ביום טוב ענבים של הדס שפוסלים אותו, ונעשה ממילא כשר, כשר ההדס (סוכה לג, א) ולא פסול מטעם תעשה ולא מן העשוי.

ומבאר המשך חכמה, שיש שני סוגים של מצוות בתורה: מצוות שהם נגד הטבע האנושי, ומטרתן לזכר את החומר, "ויש מצוות שהן כפי חוקי הטבע, רק שהוא על פי חוקי החכמה העליונה בפרטים מצוינים לפי טעמי החכמה האלקית". והמצוות שהם נגד חוק הטבע, ובאו לזכור צריכים הכנה רבה, וחל עליהם קדושה. ואלו שהן באות בחוק הטבע, אינן צריכות הכנה רבה, וסוכה היא נגד חוק הטבע, וארבע מינים הם בחוק הטבע, לכן חל על עצי סוכה קדושה, וצריכה הכנה רבה, ופסול בתעשה ולא מן העשוי, אבל ארבעה מינים הם על פי חוק הטבע, לכן אין צריך הכנה רבה, ולא פסול

[בן<sup>7</sup>] ספרא (פסחים ע, ב) שמונה הוו, אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה השבת. לכן כאן כתוב שבעת ימים בשנה, שהשבעה ימים אינם רצופים, כמו כל הנך, רק שבת מפסיק ביניהם, ורק שבעת ימים בשנה הוו. וזה מדויק יותר<sup>8</sup>, לפי מה שכתוב בתשא (שמות לד, כב) תקופת השנה, והרמב"ם (קידוש החודש ד, ז) פסק דעל תקופת תשרי לבד אין מעברים, ויתכן דהתקופה בתוך החג, ורק בשנה אחת הוו. אבל ניסן מעברים על תקופת ניסן, ולכן כתוב (שמות לד, יח) למועד חודש האביב.

את השבת". הנה מבואר, דדרשו חז"ל שאינו דוחה שבת, מדכתיב חג שבעה ולא שמונה, שהרי גם ביום טוב אחרון יכול להקריב קרבן חגיגה, אלא בא ללמד דלעולם אין שמונה ימים, דבשבת אין מקריבין קרבן חגיגה. ומחדש המשך חכמה, דיש בכתוב כאן עוד רמז לזה, דלפיכך כתיב בשנה, להורות שאין השבעה ימים רצופים כשאר קרבנות, אלא הם שבעה ימים בשנה אחת, אבל השבת מפסיקה ביניהם, אבל בחג הפסח דכתיב (ויקרא כג, ו) "שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּאת תֵּאָכְלוּ", הוא ללא הפסקה, דמצות אוכלים אף בשבת.

<sup>7</sup> בנדפס הושמטה המלה בן. והוא טעות סופר, דבסוגיא גרסינן רבי יהודה בן ספרא. וחיפשתי בדקדוקי סופרים אם יש גירסה אחרת, דכידוע המשך חכמה מעדיף בהרבה מקומות גירסאות מדקדוקי סופרים, ולא מצאתי גירסה רבי יהודה ספרא. וכן בספר יחוס תנאים ואמוראים לא נמצא אלא ערך רבי יהודה בן ספרא, לפיכך על כורחך הוא טעות סופר.

<sup>8</sup> כאן מוסיף עוד חידוש נפלא, ליישב דאף לפי דרכו יש לדקדק, מדוע לא כתוב שבעת ימים בחודש האסיף, וכתיב בשנה, ומיישב על פי דברי הרמב"ם (קידוש החודש פרק ד), דפסק שאין מעברין את השנה כדי שתפול תקופת החג בתוך החג, ורק על תקופת אביב מעברין את השנה שתפול בפסח, אם כן חג הסוכות לא יהיה תמיד בחודש של תקופת תשרי, אבל יהיה בשנה, וזה מדוקדק מאוד בכתוב, שבחג הפסח כתוב (שמות לד, יח) אֶת חַג הַמִּצֹּת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֵּאָכְלוּ מִצֹּת אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב, ולגבי חג הסוכות כתוב (שמות פרק לד, כב) "וְחַג הָאֲסִיף תְּקַוְּפֶת הַשָּׁנָה", הנה בחג הפסח כתוב במועד חודש האביב, כי לעולם יהיה חג הפסח בתקופת חודש האביב, אבל חג הסוכות דהוא חג, אין בהכרח שיפול בחודש האסיף, שאין מעברין השנה בשבילו, אלא יהיה בתקופת השנה, ולכן כתוב בכתוב

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[רק ברשי לז יעויין שם<sup>11</sup>]. ומפני זה מצוות שהן נגד הטבע צריכין הכנה רבה וחיזוק, לכן כתוב תעשה (דברים טז, יז) בסוכה [ולבית שמאי בעי שיהא לשם חג (סוכה ט, א)], ותעשה ולא מן העשוי (סוכה יא, ב), לא כן בד' מינים (סוכה יא, ב), שהן כפי הטבע, אינו צריך הכנה רבה, ואף שאינו אגוד כשר (סוכה יא, ב), וליכא עשייה גביה, ולא שייך תעשה ולא מן העשוי, וליקט ענבים ביום טוב כשר (סוכה לג, א), ודו"ק.



[קה]

כג, מב) בַּסֻּכּוֹת תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ בַּסֻּכּוֹת: (מג) לְמַעַן יִדְעוּ דַרְתֵּיכֶם כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

מדוע רק בסוכות כתוב למען ידעו כו' והרי גם פסח הוא זכר ליציאת מצרים

למען ידעו וכו' כי בסוכות הושבתי וכו' מארץ מצרים אני ה' אלקיכם. בכל פרשת המועדות<sup>12</sup> לא נזכר יציאת מצרים לבד כאן.

נקט דוקא ענין זה].

<sup>11</sup> גרסינן בסוכה (לז, ב) "ואמר רבה, הדס של מצוה אסור להריח בו, אתרוג של מצוה מותר להריח בו, מאי טעמא, הדס דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה, אתרוג דלאכילה קאי, כי אקצייה מאכילה אקצייה". ופרש"י וז"ל "אסור להריח בו - דגמרינן מסוכה, דילפינן בפרק קמא (ט, א) דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה, הואיל והוקצו למצוה" עכ"ל. משמע שיש קדושה בהדס מהתורה. אבל בשו"ת הרשב"א (חלק א סימן קסט. ומובא בבית יוסף אורח חיים סימן תרנג, א) כתב שאין שם שמים חל על החגיגה. וז"ל "והדס של לולב שאמרת אם מותר במוצאי שבת להבדלה, בשהתנה אם לאו. מסתברא שהתנאי מועיל, דמאי שנא מאתרוג דאמרינן הפריש שבעה אתרוגין לשבעת הימים כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר לרב, או למחר לרב אסי, ולא דמי לעצי סוכה, דהתם חג הסכת שבעת ימים לה' כתיב (ויקרא כ"ג) עכ"ל. לפיכך כתב המשך חכמה לעיין היטב ברש"י, ששיטתו צריכה ביאור, ודנו בדברי מפרשי הש"ס האחרונים. <sup>12</sup> תוכן דבריו, דקשה, הרי כל המועדות הם זכר ליציאת מצרים, במיוחד חג

מדריכים האדם נגד הטבע, ויש מצוות שהם כפי הטבע, רק שהם מטהרים את הטבע ומזככים אותה. וזה מצות סוכה, אחרי שהאדם הוא עמל בשדה כל הקיץ, יחרוש, יזרע, ויעדור, ויקצור, ויעמר, ועמל בשדה, ויאסוף את גרנו, ואסמיו מלאו בר, ולבו שמח בפרי עמלו, מה מתוקה לו מנוחתו להסתופף בצל ביתו, אז באה התורה ואמרה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, זה נגד הטבע לקדש כוחות האדם והרגשותיו מגבול החמרי. ולכן אמרו (סוכה ט, א) חג הסוכות תעשה לה', שיהא שם שמים חל על הסוכה כעל החגיגה, והוא ענין קדושה, ועצי סוכה אסורים מן התורה (סוכה ט, א גמ' ותוד"ה מנין).

אמנם, יש מצוות שהן כפי חוקי הטבע, רק שהוא על פי חוקי החכמה העליונה בפרטים מצוינים לפי טעמי החכמה האלקית, ועל זה אמרו<sup>10</sup> (בבא מציעא סא, ב) המעלה (ויקרא יא, מה) מעלה שעשיתי להם שהבדילום מהשרצים. והנה מחק הטבעי לשמוח עת האסיף בזרעונים ובעטרות של שבלים, כנהוג בין העמים, על זה באה התורה והגבילה ד' מינים ידועים בקבלה, ואמרה ושמחתם לפני ה' שבעת ימים. לכן גבי אתרוג לא נזכר רק הוקצה למצותו (סוכה מו, ב), אבל שיהא חל שם שמים לא הוזכר בגמרא

בתעשה ולא מן העשוי, ואין חל עליהם קדושה. זה תוכן דבריו. ומבאר במתק לשונו מדוע סוכה היא נגד הטבע, והד' מינים כחוק הטבע.

<sup>10</sup> דכתיב (ויקרא יא, מה) "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּת לָכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי", וגרסינן בבבא מציעא (סא, ב) "מאי שנא הכא המעלה דכתב רחמנא, אמר ליה, לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, אמר הקדוש ברוך הוא אילמלא (לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה, שאין מטמאין בשרצים דיי" ע"כ. פירוש, הוקשה לחז"ל מדוע לא כתוב המוציא (תורה תמימה, שם), אלא לרמז שיש להם עילוי על ידי זה, כפרש"י (שם) "אלא בשביל דבר זה - כדמפרש לקמיה שהן מעולים ונאים, ואינן נמאסים בשקצים הללו, להכי כתב לשון עילוי, שמעלה גדולה היא אצלם" עכ"ל. וכונת המשך חכמה לומר, שאף על פי ששקצים נמאסים ואין חוק בטבע הנמשך לאוכלם, אף על פי כן, כיון שהבדילה התורה את ישראל מהשקצים היא מעלה להם שפורשים מהם מחמת ציווי ה', וזה כמצוות שהם לא נגד חוק הטבע, אבל גזרה חכמה העליונה לעשותם בפרטים מסויימים, [נומכל מקום לא זכיתי להבין מדוע

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

כי אין קנין בישראל רק לה' לבדו, ולכן<sup>15</sup> בסוף פרשת שילוח עבדים (ויקרא כה, נה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי כו' אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' וכו', ולכן<sup>16</sup> גם מגלות יוציא

נראה, דהשם יתברך הוציאם מבית עבדים להיות להם לאלקים ואינם עבדים לזולתו, לכן<sup>13</sup> עבדי הם ולא עבדים לעבדים (בבא מציעא י, א), וראשית<sup>14</sup> בצאתם ממצרים אמר להם, כי יצא בשש,

<sup>13</sup> מהא דכתיב (ויקרא פרק כה, נה) "פי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אללהיכם" אמר רב (בבא מציעא י, א ועוד), שפועל יכול לחזור באמצע היום, כיון שאין השיעבוד חל עליו, דעבדי הם ולא עבדים לעבדים. ולכאורה יש לדקדק, מהו כפל הלשון "עבדים עבדי הם", והא די לכתוב "פי לי בני ישראל עבדי הם". אלא שכוונת התורה לומר, שהסיבה שאינם עבדים לעבדים, היא מחמת שהם עבדים לי, ולדקדק, שעבדות לה' ועבדות לאחרים תלויות זו בזו.

<sup>14</sup> ובזה מיושב עוד תמיה, מדוע מיד לאחר מתן תורה נתן ה' לישראל פרשת עבד עברי (פרשת משפטים), ומה מיוחדת מצוה זו מכל מצוות שבתורה. ולפי המבואר מיושב היטב, דמיד שקבלו את התורה ונעשו עבדים לה', ציווה אותם שלא ישתעבדו בעבד עברי, כי עבד עברי אינו יכול להשתעבד לאחר, רק כשכיר לשש שנים, ולא יותר.

<sup>15</sup> ובזה מיושב מדוע בסוף פרשת שילוח עבדים ביובל, כתיב יציאת מצרים, כדכתיב (ויקרא פרק כה, נה) פי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אללהיכם", והוא פלא, מה ענין יציאת מצרים הכא, אלא שלפי המבואר מיושב היטב, דהטעם שאין עבד עברי משתעבד לעולם ויוצא ביובל, הוא בגלל שה' הוציאם ממצרים כדי שיוכלו להיות משועבדים לה', כי לא יוכל המשועבד לאחר להיות משועבד לה', לכן כתבה תורה יציאת מצרים בסיום פרשת שילוח עבדים. ולכן דוקא שם דקדקה התורה להדגיש עבדי הם ולא עבדים לעבדים.

<sup>16</sup> כאן בא ליישב דקדוק נפלא. דהנה בסוף התוכחה שבפרשת בחוקתי כתיב (ויקרא פרק כו, מד-מה) "וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיזְתֶּם בְּאַרְץ אֲבִיבֵיהֶם לֹא מֵאַסְתִּים וְלֹא גְעֻלְתִּים לְכֻלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאַרְץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם הַלְהִיזוּת לָהֶם לְאַלְהֵי אֲנִי ה'". והשתא יש לדקדק, מדוע כתיב "לְהִיזְוֹת לָהֶם לְאַלְהֵי אֲנִי ה'", עיקר הדבר הוא שיזכור להם ברית ראשונים שהוציאם ממצרים, ומדוע מסיים הכתוב "לְהִיזְוֹת לָהֶם לְאַלְהֵי אֲנִי ה'". ולאור המבואר מדקדק היטב, דכיון שהמטרה ביציאת היתה כדי שיוכל לחול עליהם שיעבוד ה', מאותה סיבה יוציאם מלהיות עבדי אחשוורוש, כדי להיות להם לאלוקים. ולפי זה יש עומק אחר לגמרי למשמעות של הפסוק, דהיינו שיזכור להם ברית ראשונים

הפסח שהוא זכר ליציאת מצרים, ולא נזכר בכל המועדות יציאת מצרים רק בחג הסוכות. ואע"פ שכתוב למען ידעו דורותיכם כו' ולכן כתיב יציאת מצרים, אם כן מדוע לא כתיב בפסח למען ידעו כו', והרי חיוב אכילת מצה זכר ליציאת מצרים, על כרחך יש טעם מיוחד בחג הסוכות שאין באף אחד מהמועדות. ומחדש רבינו, שעבדות לה' ועבדות לאחרים תלויות זו בזו, שלא יתכן להיות משועבד לאחר ולהיות משועבד לה', ולא יתכן להיות משועבד לה' ולהיות משועבד לאחר, וככל שאדם משתעבד לה' יהיה פחות משועבד לאחרים.

ולכן הוציאם ממצרים ולא נתן להם את התורה במצרים, כיון שבנתנית התורה נהיו משועבדים לה', ולא יתכן שיעבוד לה' כאשר משועבדים למצרים, והטעם העיקרי ביציאת מצרים היה כדי שיהיו יכולים להיות משועבדים לה', וכל זמן שמשועבדים לפרעה אינם יכולים להיות משועבדים לה'.

והנה שיעבוד זה להיות משועבד לה' לא יתכן רק על ידי קיום מצוות והכנעת כל החומר, אז יהיה משוחרר משיעבוד אחרים, כי על ידי המצוות הוא מסובב בקדושת ה'. והנה כל המצוות אינם מקיפות את כל הגוף והחומר, כי בפסח המצוה היא רק על אכילת מצה ופסח, אבל כל גופו אינו מוקף במצות הפסח, אבל בסוכות היא המצוה היחידה שכולו משועבד לה' בגופו ובכל חושיו, באכילה שתיה שניה כו' חופף עליהם קדושת ה', וכדי שתחול עליהם קדושה זו, בהכרח להיות משוחררים מכל שיעבוד אחרים, נמצא שתכלית יציאת מצרים מיוחדת עבור חג הסוכות, כיון שלולי שהוציא ה' אותנו ממצרים והיינו משועבדים לפרעה, לא היה יכול לחול הקדושה הגדולה עלינו של חג הסוכות, לפיכך רק בחג הסוכות כתבה תורה יציאת מצרים.

ולפי זה יש עומק אחר לגמרי למשמעות למען ידעו כו', שאין הפירוש כפשוטו, שעל ידי הסוכה ידעו שהוציאם ממצרים, אלא עומק הכונה היא, שעל ידי קודשת הסוכה הגדולה ידעו שה' הוציאם ממצרים ליטול מהם עול שיעבוד, כדי שיוכלו להחל עליהם קדושת הסוכה, זה תוכן דבריו. ועל פי יסוד זה הולך רבינו ומיישב הרבה מאוד ענינים קשים במקומות הרבה, ונבארם כל דבר ודבר במקומו, בס"ד.

# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

אדם, רק יהיו עבדי ה' כמו שהוציאם ממצרים להיות לו לעבדים והוא יהיה להם לאלקים, ודו"ק. ולכן<sup>20</sup> זכו לענני כבוד שהיו מוקפים כל חומריותם בענן ה' יומם ואש לילה<sup>21</sup>.



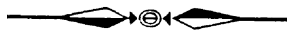
[קו]

מה הוא ביאור הירושלמי שיש לאכול חולין בטהרה בשבעה ימים בשנה

ירושלמי<sup>22</sup> שבת פרק א הלכה ג. רבי חייא רובא מקפיד לרב, אין את יכול מיכול כל שתא חולין בטהרה, אכול, ואם לא, תהא אכיל

קהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם. ומבאר, דעל ידי שיצאו ממצרים, וסר מעליהם שיעבוד אחרים, בגלל זה יכלו להתקדש ולהשתעבד לה' בכל החומר על ידי קבלת התורה, וזכו לענני כבוד שהיו מקיפים את כל החומריותם בעמוד ענן יומם ועמוד אש לילה. וזה כונת התורה, שיעשו סוכות, ויחול עליהם קדושת ה', וידעו כי קדושה זו חלה עליהם כיון שיצאו ממצרים, ופרק מעליהם שיעבוד אחרים, ועל ידי זה חלה עליהם קדושה נוראה בכל החומר, ולכן זכו לענני כבוד המקיפים אותם, ולכן יכולה לחול עליהם קדושה זו בחג הסוכות.

<sup>21</sup> תמצית דבריו: סוכות, היא המצוה היחידה שכל גופו מתקדש בה, באכילה שתיה ולינה בסוכה, וזה אי אפשר אלא אם הוא משוחרר מעול אחר, שאי אפשר להיות משועבד לה' אם יש עליו שיעבוד אחר, ולכן הוציאנו ממצרים לקבל את התורה, כי אין אפשרות להיות משועבד לה' כאשר אנו משועבדים למצרים, ורק לאחר השחרור משיעבוד מצרים השרה עלינו את שכינתו בענני הכבוד, לכן רק בסוכות כתוב למען ידעו דורתכם.



[קו]

<sup>22</sup> [קו] גרסינן בירושלמי (שבת א, ג) וז"ל "רבי חייא רובא מקפיד לרב, אין את יכול מיכול כל שתא חולין בטהרה, אכול, ואם לאו, תהא אכיל שבעה יומין מן שתא" ע"כ. פירוש: רבי חייא הגדול, [הוא דודו של רב, ואמרו רובא, להוציא ר' חייא הקטן שהיה בנו של רב, ציוה לרב, אם אתה יכול

לבלי היות עבדי אשורוש, כמו שהבטיח (ויקרא כו, מד – מה) וזכרתי להם כו' אשר כו', וזה<sup>17</sup> בא מסיבת קדושת המצוות אשר מקדשים את ישראל וכל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק שלא יחטא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב מצוות המסבבים האדם כו' אולם<sup>18</sup> כל החומר בכל מקום נתקדש בבואו לראות בעזרה וזה יראה האדון, שאין לו אלא אדון אחד, כי מי יוכל להשתעבד במי שקנוי להאדון יתברך, אמנם זה<sup>19</sup> רק בלא חומריותו, אכן מצוה שיכנס האדם בכל חומר, היינו באכילה ושתייה, ושינה וכו' היא הסוכה, לכן נתקדש כל החומר הישראלי, שלא יוכל להשתעבד ולהמכר לבן

היות להם לאלוקים, וכיון שלא יתכן להיות להם לאלוקים כאשר משועבדים לאחרים, לכן יוציאם משיעבוד אשורוש וכדו' להיות להם לאלוקים, כשם שהוציאם ממצרים כדי להיות להם לאלוקים.

<sup>17</sup> עכשיו בא לבאר ההבדל הגדול בין סוכות לשאר המועדים. וקודם מקדים רבינו לבאר שחלות השיעבוד לה' בא רק על ידי המצוות אשר על ידן חונה מלאך ה' סביב, ובחג הסוכות שצריך לחול קדושה הגדולה ביותר שיש בכל המצוות, לא תחול קדושה זו כשמשועבדים לאחרים, לכן הוציאם ממצרים.

<sup>18</sup> פירוש, אע"פ שעל ידי המצוות יש קדושה, אבל לא תחול הקדושה על כל החומר רק בעליה לרגל. ובזה מיושב דקדוק נפלא, מדוע בפרשת עליה לרגל כתיב (שמות פרק כג, יז) "שֶׁשֶׁל פְּעָמַי בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֲדֹנָי" ולשון אדון לא כתוב בשום מקום בתורה אצל ה', רק בעליה לרגל (שמות כג, יז. שמות לד, כג) ובודאי טעם יש בדבר, ולאור המבואר מבואר היטב, כיון דבעליה לרגל מתקדש כל החומר, ורק מי שאין לו אדון אחר, יכול לחול עליו קדושה זו, לכן כתיב במצוה זו שה' הוא האדון ולא אדון אחר, ונקט אדון, כיון שלשון אדון הוא אצל אנשים, כלומר שרק מי שאין לו אדון אחר יכול להתקדש במצוה זו.

<sup>19</sup> פירוש, זה שמתקדש על ידי המצוות, אין זו קדושה מושלמת, כיון שאין החומריות מתקדשת על ידן, אבל במצוות סוכה מתקדש גם החומריות, לכן במצוה זו כתבה התורה ענין יציאת מצרים.

<sup>20</sup> אלא שהוקשה לרבינו, לפי זה, מה ענין ידיעת הסוכות שהיה להם ביציאת מצרים, לזה, הא עיקר הטעם שכתבה תורה יציאת מצרים, היא לומר שקדושה זו תוכל לחול כיון שיצאו ממצרים, ומה ענין זה לסוכות "דכתיב (ויקרא כג, מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֹּפֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל



# משך חכמה

## מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

שני ימים מספיקא, והוי שבעת יומין, שלעולם יטהר עצמו ברגל (ראש השנה טז, ב), לכן צוהו להזהר באכילת חולין בטהרה בימים אלו. ודו"ק<sup>23</sup>.

שבעה ימים מן שתא. עיין רא"ש סוף ראש השנה (ד, סוף פסקא (יד) בשם אבי העזרי קבלתי כו'. ואם קבלה נקבל. ונראה לפרש, דכוונתו על שבעת ימים טובים, היינו פסח שני ימים, וסוכות שני ימים, ועצרת יום אחד, וראש השנה, לבד מקום הועד היו עושין

בימים אלו, שבלאו הכי הוא מטהר עצמו, יש לו לאכול חולין בטהרה. [ואף על פי שכתב הרא"ש (יומא ת, כד), והטור (אור"ח תרח), ועוד הרבה ראשונים, שבזמן הזה אין מצוה לטהר עצמו ברגל, ולכן השמיטו הפוסקים דין זה, מכל מקום יש גדולי עולם שכתבו שגם בזמן הזה יש מצוה לטהר, דו"ל השל"ה (מסכת סוכה, פרק נר מצוה, אות מב) "ולפי שהמועדים ימי דינא, אמר רבי יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל (ראש השנה טז ב), כדי שיכנס בטהרה ליום הדין, כמו ראש השנה ויום הכפורים". וכן משמע שסובר להלכה הבית שמואל (אבן העזר נה, י עיין שם) והדברים ארוכים. ובאמת אין צורך לכל זה, דכיון שר' חייא ציוה שיאכל חולין בטהרה, מוכח, שנהג בזמניהם טומאה וטהרה, ובזמן ההוא הרבה כתבו שהיה חייב לטהר ברגל, אפילו שכבר חרב בית המקדש]. ומבאר הכל בסייעתא דשמיא.

<sup>23</sup> תמצית דבריו: אמרו בירושלמי, שמי שקשה עליו לאוכל חולין בטהרה, מכל מקום בשבעה ימים בשנה יאכל חולין בטהרה. וכתב הרא"ש שיש קבלה, שהם השבעה ימים שבין ר"ה ליו"כ. והמשך חכמה מבאר, שהם שבעה ימים טובים שיש בשנה, שחייב אדם לטהר עצמו ברגל.

לאכול כל השנה חולין בטהרה אכול, ואם לא, לפחות בשבעה ימים בשנה תאכל חולין בטהרה]. ולא מבואר אלו ימים אלו, ומדוע בהם יש לאכול חולין בטהרה. והרא"ש בראש השנה (ד, יד) הביא את הירושלמי, וכתב, וז"ל "וכתב ראב"י העזרי ז"ל, קבלתי שאלו שבעה ימים הן שבין ראש השנה ליום הכפורים, על כן נהגו באשכנז, אף אותן שאין נזהרין מפת של נכרים כל השנה, בעשרת ימי התשובה נזהרין" עכ"ל.

ואם קבלה היא נקבל. אבל באמת יש להקשות, מדוע אמר שבעה ימים, והא עשרה ימים הם, וכי נקל בשני ימים של ראש השנה יותר מהימים שבין ראש השנה ליום כיפור. ועוד קשה, מדוע בימים אלו יש להזהר לאכול חולין בטהרה יותר משאר השנה, אפילו שהם ימי תשובה, אבל אם אינו מקפיד על זה כל השנה, ואינו שב מזה, מה תועלת היא זו.

לפיכך מפרש המשך חכמה פירוש אחר, דשבעה ימים אלו הם שבעה ימים טובים שיש בשנה, והם שני ימים של פסח, ושני ימים של סוכות, ויום אחד עצרת, ושני ימים ראש השנה, שאפילו בארץ ישראל היו עושים שני ימים ראש השנה, חוץ ממקום הוועד שהיו מקבלים שם את העדים (ראש השנה לא, ב).

ובזה מבואר היטב מדוע בשבעה ימים אלו יש לאכול חולין בטהרה, דכיון שאמרו חז"ל בראש השנה (טז, א) שחייב אדם לטהר עצמו ברגל, לפיכך